

Весною, в Іудеї

Іван Бунін

Іван Бунін

Весною, в Іудеї

Переклад Олександра Грязнова

— Ці далекі дні в Іудеї, що зробили мене на все життя кульгавим, калікою, були у найщасливішу пору моєї молодості, — розповідав високий, стрункий чоловік, з жовтуватим лицем, з карими очима і коротким, дрібно-кучерявим волоссям, що завжди ходив з костуром, бо його ліва нога не згиналась у коліні. – Я тоді брав участь у невеликій експедиції, що мала метою дослідження східних берегів Мертвого моря, легендарних міст Содому і Гоморри, жив у Єрусалимі, дожидаючись своїх супутників, які затримались у Константинополі, і здійснював поїздки в одну з бедуїнських стоянок на шляху в Іерихон, до шейха Аїда, якого мені рекомендували єрусалимські археологи і який взявся обладнати все необхідне для нашої експедиції і особисто вести її. Першого разу я з'їздив до нього з провідником, на другий день він сам приїхав до мене в Єрусалим; потім я почав їздити в його стоянку один, купив у нього чудову верхову кобилку, — став їздити навіть занадто часто... Була весна, Іудея тонула в радісному сонячному блиску, згадувалась "Пісня Пісень": "Зима пройшла вже, на землі з'явилися квіти, час для пісень настав і голос горлиць лунає знову, виноградні лози розквітли і наповнили повітря солодким ароматом..." Там, на цьому древньому шляху до Іерихона, в кам'янистій Іудейській пустелі все, як завжди, було мертве, дике, голе, сліпило спекою і пісками. Але і там, у ці світлоносні весняні дні, все здавалось мені нескінченно радісним, щасливим: я тоді вперше був на Сході, бачив перед собою зовсім новий світ, а в цьому світі – щось надзвичайне: племінницю Аїда.

Іудейська пустеля – це ціла країна, що неухильно спускається до Йорданської долини, горби, перевали, то кам'янисті, то піщані, де-не-де порослі жорсткою рослинністю, населені тільки зміями, куріпками, занурені у вічне мовчання. Взимку там, як всюди в Іудеї, ллють дощі, дмуть крижані вітри; весною, влітку, восени – той же могильний спокій, одноманітність, але сонячна спека, сонячний сон. У лощинах, де трапляються колодязі, видно сліди бедуїнських стоянок: попіл вогнищ, каміння, складене кругами або квадратами, на яких укріплюються намети... А та стоянка, куди я їздив, де шейхом був Аїд, являла таку картину: широка піщана балка між горбами і в ній невеликий стан наметів із чорної повсті, плоских, чотирикутних і досить похмурих своєю чорнотою на жовтизні пісків. Проїжджаючи, я постійно бачив тліючі купи кіз'яку перед деякими наметами, поміж наметами – тісноту: всюди собаки, коні, мули, кози – досі не розумію, чим і де все це харчувалось, — безліч голих, чорномазих, кучерявих дітей, жінки і чоловіки, схожі одні на циган, інші на негрів, хоч не товстогубих... І

дивно було бачити, як тепло, не дивлячись на спеку, були вдягнені чоловіки: кубова сорочка до колін, ватяна куртка, а зверху аба, тобто довга і важка, широкоплеча хламида з строкатої шерсті, смугастої у два кольори – чорного і білого; на голові – кефійє – жовта з червоними смугами хустка, розпущена по плечах, що висить вздовж щік і двічі охоплена на маківці теж строкатим, двокольоровим шерстяним джгутом. Все це являло повну протилежність жіночому одягу: у жінок на голові накинута кубові хустки, обличчя відкриті, на тілі одна довга кубова сорочка з гострими, спадаючими мало не до землі рукавами; чоловіки взуті у грубі черевики, підбиті залізяками, жінки ходять босими і у всіх ступні чудесні, рухомі і від засмаги вже зовсім як вугілля. Чоловіки палять люльки, жінки теж...

Коли я вдруге, без провідника, приїхав на стоянку, мене вже прийняли як друга. Намет Аїда був найпросторіший, і я застав у ньому ціле зборище літніх бедуїнів, що сиділи вздовж чорних повстяних стін намету з піднятими для входу полами. Аїд вийшов мені назустріч, зробив уклін і прикладання правої руки до губ і до чола. Зайшовши в намет попереду нього, я зачекав, доки він сів на килим серед намету, потім зробив те, що зробив мені він при зустрічі, те, що завжди належить – той же уклін і прикладання руки до губ і до чола, — зробив декілька раз, по числу всіх, що сиділи; потім сів біля Аїда і, сидячи, знову зробив те ж саме; мені, звичайно, відповіли тим же. Говорили тільки ми з господарем, — коротко і повільно: так теж належало за звичаєм та й не дуже знав я тоді арабську мову; інші курили і мовчали. А за наметом тим часом готувалось мені і гостям частування. Зазвичай бедуїни їдять хибиз, — кукурудзяні коржі – варене пшоно з козячим молоком... Але неодмінне частування гостя – харуф: баран, якого смажать у ямці, виритій у піску, накладаючи на нього шари тліючого кізяку. Після барана пригощають кавою, але завжди без цукру. І от всі сиділи і незворушно частувались, хоч у затінку повстяного намету стояла пекельно гаряча задуха і дивитись у його широко розкриті поли було просто страшно: піски вдалині так блищали, що, здавалось, на очах плавивись. Шейх за кожним словом говорив мені: хаваджа, пан, а я йому: найшановніший шейх бедаві (тобто син пустелі, бедуїн)... До речі, чи знаєте ви, як арабською називається Йордан? Дуже просто: Шаріат, що значить всього лише водопій.

Аїд був років п'ятдесяти, невисокий, широкий у кістках, дуже худий і дуже міцний; лице – обпалена цегла, очі прозорі, сірі, пронизливі; мідна борода з сивиною, жорстка, невелика, підстрижена, і такі ж підстрижені вуса, — бедуїни те і друге завжди підстригають; взутий, як усі, в товсті підковані черевики. Коли він був у мене в Єрусалимі, на поясі у нього був кинджал, в руках довга гвинтівка.

Я побачив його племінницю того дня, коли сидів у нього в наметі вже "як друг": вона пройшла повз намет, тримаючись прямо, несучи на голові велику жерстянку з водою, підтримуючи її правою рукою. Не знаю, скільки років їй було, думаю, що не більше вісімнадцяти, дізнався опісля одне – чотири роки перед тим вона була заміжня, а того року овдовіла, не маючи дітей, і перейшла в намет дядька, ставши сиротою і дуже бідною. "Озирнись, озирнись, Суламіто!" — подумав я. (Адже Суламіта була,

певне, схожа на неї: "Діви єрусалимські, чорна я і прекрасна".) І, проходячи повз намет, вона злегка повернула голову, повела на мене очима: очі ці були незвичайно темні, таємничі, лице майже чорне, губи лілові, великі – у ту мить вони більш за все вразили мене... Втім, чи одні вони! Вразило все: чудова рука, що заголилась до плеча, підтримуючи на голові жерстянку, повільні, звивисті рухи тіла під довгою кубовою сорочкою, повні груди, що підіймали цю сорочку... І треба ж було статися так, що невдовзі після цього я зустрів її в Єрусалимі біля Яффських воріт! Вона йшла в натовпі назустріч мені і на цей раз несла на голові щось загорнуте в полотно. Побачивши мене, призупинилась. Я кинувся до неї.

— Ти впізнала мене?

Вона злегка поплескала вільною лівою рукою моє плече, посміхнулась:

— Впізнала, хаваджа.

— Що це ти несеш?

— Козячий сир несу.

— Кому?

— Усім.

— Отже, продавати? Так неси його до мене.

— Куди?

— Та от сюди, у готель...

Я жив якраз біля Яффських воріт, у вузькому високому будинку, злитому з іншими будинками, по лівий бік тої невеликої площі, від якої підіймається сходами "Вулиця царя Давида" — темний, критий де полотном, а де древніми кам'яними склепіннями хід між такими ж древніми майстернями і крамничками. І вона без жодного остраху пішла переді мною по крутих і тісних кам'яних сходах цього будинку, злегка відкинувшись, вільно напружуючи своє звивисте тіло, настільки оголивши праву руку, яка тримала на голові на кубовій хустці круг сиру в полотні, що було видне чорне волосся її пахви. На одному повороті сходів вона призупинилась: там, глибоко внизу за вузьким вікном, видно було древню "Водойму пророка Єзекиїла", зеленувата вода якої лежала, мов у колодязі, в квадраті сусідніх суцільних стін будинків із заграбованими віконечками, — та сама вода, в якій купалася Вірсавія, дружина Урія,, що полонила царя Давида своєю наготою. Призупинившись, вона заглянула у вікно і, обернувшись, з радісним здивуванням глянула на мене своїми дивовижними очима. Я не стримався, поцілував її голе передпліччя – вона глянула на мене запитально: поцілунки не в звичаї у бедуїнів. Ввійшовши в мою кімнату, вона поклала свій згорток на стіл і простягнула до мене долоню правої руки. Я поклав у долоню декілька дрібних монет, потім, завмираючи від хвилювання, дістав і показав їй золотий фунт. Вона зрозуміла і опустила вії, покійно схилила голову і закрила очі внутрішнім згином ліктя...

— Коли знову принесеш сир? – спитав я, проводжаючи її за півгодини на сходи.

Вона легенько помотала головою:

— Швидко не можна.

І показала мені п'ять пальців: п'ять днів.

Тижнів за два, коли я, повертаючись від Аїда, від'їхав досить далеко, позаду мене гримнув постріл – і куля з такою силою ударилась в камінь переді мною, що він задимівся. Я погнав коня в галоп, пригнувшись до сідла, — гримнув другий постріл і щось міцно хльоснуло мене під коліно лівої ноги. Я скакав аж до Єрусалима, дивлячись вниз на свій чобіт, по якому, пінячись, лилася кров... Дивуюсь досі, як міг Аїд двічі схибити. Дивуюсь і тому, звідки він міг дізнатись, що це я купував у неї козячий сир.

1946